

ředitel Rakouského muzea neudělal přítrž této spíš komické než sisyfovské práci. Díla v jiném než současném stylu Stubenského okruhu, pokud se mají vystavit, musí se od této chvíle přesně kopírovat.

Jak to z tohoto hlediska – správného nebo ne, ale každopádně ne rakouského – vypadá s našimi bronzovými výrobky? Různě. Nejlepší jsou samozřejmě ty, jež se vymanily z působnosti škol. Ale možná právě proto nebyly vystavené. Mám na mysli ony půvabné tretky (v původní barvě zůstávají vídeňskou specialitou), okouzlující ty, kdo se procházejí po Příkopech. Pod japonským vlivem vzniklo něco opravdu vídeňského, což by nás mohlo naplnit oprávněnou pýchou. Ptal jsem se po nich, ale všichni mi odpověděli, že na ty „obyčejné“ věci nemají místo. S velkým zadostiučiněním mě však upozornili na umělecké předměty, navrhované slavnými architekty a profesory jen pro tuto výstavu.

Tito pánové mučí všechny slohy. Našel jsem jednu výjimku, ale chválím ji jen s výhradou. Jedná se o církevní předměty v románském a gotickém stylu. Tyto epochy neznám tak dobře, jako např. renesanci. Možná proto se mi tak líbí. Ale zdá se mi, jako by se architekt Richard Jordan co nejpřesněji držel starých předloh, které jsme mohli obdivovat ve vynikajícím provedení firmy Franz Ludwig Adler & syn.

Tyto úvahy se přirozeně netýkají čistě figurálních prací. Vidíme je v monumentální velikosti od A. M. Beschornera v provedení vykalkulovaném na tento efekt, a výtečné bronzové odlitky od J. Kalmara, působící intimně díky své znamenité technice. Škoda, že nebyla vybrána lepší sochařská díla.

U spotřebních předmětů udává tón Uměleckoprůmyslová škola. Jak je obtížné sehnat ve Vídni správný uhlák nebo krbovou zástěnu a jak je obtížné najít dobré kliky na okna a dveře! Za posledních dvacet let se nám udělaly renesanční, barokní a rokokové mozoly od klik na dveřích, jak už jsem jednou napsal.

Přece jen existuje ve Vídni pořádná klika, pro mne dostupná; putuji k ní vždycky, když jsem v její blízkosti. Nalézá se v novém domě na Uhelném trhu (ateliér Zwickel) a pochází z ruky umělce, profesora Königa. Ne, aby ses tam vypravil, milý čtenáři, jinak bys mě mohl podezřívat, že si z tebe dělám legraci. Tak je nenápadná. U stojanu na hole a deštníky firmy Balduin Heller's Söhne je třeba se zmínit o jednoduchosti bez ornamentů, díky bohu. Proto se musí doporučit. V dnešní době, kdy na sebe hlasitě upozorňuje každá klika, lopatka na uhlí, vývrtka, každý obrazový rám, kalamář, si taková skromnost zasluhuje dvojnásobnou podporu.

I mosazné postele, před pár lety převzaté z Anglie, jež se nám tehdy tak zalíbily svou ušlechtilou jednoduchostí, u nás báječně zdomácněly a o závod křičí hurá se všemi těmi klikami, rámy a lopatkami.

Interiéry 5. června 1898

Předehra

Vpravo a vlevo od Stříbrného dvora tesaři vystavili své výrobky. Byly postaveny kóje a v nich vzorkové pokoje. Tímto způsobem se publiku říká: tak bys měl bydlet!

Ubohé publikum! Nesmí si samo zařizovat byty. Nadělalo by přitom pěkný zmatek. Ale publikum to nechápe. „Stylový“ byt, výdobytek tohoto století, vyžaduje odborné znalosti a schopnosti.

Nebylo tomu tak vždycky. Tyto starosti máme až od začátku tohoto století. Nábytek se koupil u stolaře, tapety u tapetáře, osvětlovací tělesa u slevače atd. A že to neladilo? Možná ne. Ale o to vlastně vůbec nešlo. Tehdy se lidé zařizovali tak, jak se dnes

oblékáme. Od ševce vezmeme boty, od krejčího kabát, kalhoty a vestu, od výrobce košil i límce a manžety, od kloboučníka klobouk, u soustružníka hůl. Žádný nezná toho druhého a přesto všechny věci ladí. Proč? Protože všichni pracují ve stylu roku 1898. A tak dřív pracovali i řemeslníci ve společném stylu, momentálně vládoucím a moderním.

Pak se najednou stalo, že se moderní styl přestal líbit. Vysvětlování příčin tohoto jevu by nás odvedlo od tématu. Lidé přestali být spokojeni se svou dobou, to zde jako vysvětlení stačí. Modernost se považovala za povrchní. Kdo chtěl jít do hloubky, ten se vnořil do nějaké jiné epochy a byl šťastný jako Řek nebo středověký symbolista nebo renesanční člověk.

Pocivý řemeslník sotva mohl snést takový podvod. Nemohl se s ním ztotožnit. Dobře věděl, jak má ukládat šaty do skříně, chápal, jak jeho bližní chtějí odpočívat. Ale najednou měl pro své zákazníky vyrábět podle jejich vkusu řecké, románské, gotické, maurské, italské, německé, barokní a klasicistické skříně a křesla. A to ještě není všechno. Jeden pokoj měl být zařízený v jednom stylu, druhý v jiném. Jak už bylo řečeno, zákazník už nechápal vůbec nic.

Tak byl zbaven svéprávnosti a dodnes ji nezískal zpět. Napřed mu poručníkoval studovaný archeolog, ale ne nadlouho. Čalouníkovi nemohli odborníci moc ublížit, protože měl v minulých stoletích nejmíň práce. Nemohli mu zabránit v kopírování starých vzorů, takže zaplavil trh nespočetnými novými tvary, protože si svou výhodu brzy uvědomil. Některé kusy byly plně vyčalouněné, takže práce stolaře nebyla vůbec vidět. Zákazníci byli nadšení. Archeologie měli plné zuby, a proto byli hrozně vděční za moderní, době odpovídající nábytek. Čalouník z toho měl prospěch. Tento slušný řemeslník, dřív pilně stehující a plnicí matrace, si nechal narůst dlouhé vlasy, oblékl sametový kabát, vlající kravatu a stal se umělcem. Na své firemní

tabuli odstranil slovo čalouník a nahradil ho slovem „dekoratér“. Znělo to líp.

Tak začala vláda čalouníka, hrůzovláda, která nám ještě sedí v kostech. Samet a hedvábí, hedvábí a samet, Makartovy kytice a prach a nedostatek vzduchu a světla, závěsy na dveřích a koberce a výzdoba kam se podíváš – ale s tím už je konečně konec, díky bohu.

Stolaři dostali nového poručníka, architekta. Ten se vyznal v odborné literatuře a mohl tedy snadno ve všech stylech realizovat zakázky, spadající do jeho oboru. Chcete barokní ložnici? Máte ji mít. Chcete čínské plivátko? Umí všechno, všechno v jakémkoli stylu. Umí navrhnout jakýkoli spotřební předmět všech dob a národů. Klíčem k tajemství jeho přímo příšerné produktivity je kus průsvitného papíru, s nímž se po obdržení zakázky dopoledne odebírá do knihovny Uměleckopřemyslové školy, pokud sám doma nemá obsáhlou knihovnu. Odpoledne už sedí u prkna a kreslí barokní ložnice nebo čínská plivátka.

Ale pokoje navržené architektky měly jednu chybu, nebyly totiž útulné. Byly chladné a holé. Pokud dřív byly přeplněné látkami, teď všude samé profily, sloupky a římsy. Zase si zavolali čalouníka, jež útulnost na metry rozvěsil po dveřích a oknech. Ale běda, když se měly čistit. Nikdo to nemohl vydržet v té pusté místnosti a paní domu se styděla do hloubky duše, když někdo přišel na návštěvu v době, kdy se vyklepávaly ty hromady útulnosti a pohody. A co je zvláštní: renesance, sloužící jako vzor tohoto stylu, tyto pomůcky vůbec neznala. Přesto se útulnost těchto místností stala pověstnou.

U nás dnes vládne architekt a vidíme, jak se malíř a sochař chystají převzít jeho dědictví. Budou úspěšnější? Podle mého názoru sotva. Stolař si do řemesla stejně nedá mluvit. Kromě toho však nastal nejvyšší čas, aby se o to leckdo přestal snažit. Nicméně pak by po stolaři nikdo neměl žádat nemožné. Umí

německy, jak se mluví ve Vídni roku 1898. Nevyčítejte mu nešikovnost a hloupost, protože neumí spisovnou němčinu, francouzštinu, ruštinu, čínštinu a řečtinu. Samozřejmě ji neumí. Ale i ve své vlastní řeči už trochu ztratil cvik potom, kdy půl století opakoval to, co mu diktovali jiní. Proto od něj hned nevyžadujte virtuózní znalost jazyka. Dopřejte mu čas, aby si ji zase pomalu osvojil.

Je mi známo, že těmito slovy nemohu pomoci ani stolaři, ani publiku. Stolař je tak zastrašený dlouholetým poručníkováním, že se neodvažuje prosazovat své nápady. Publikum rovněž. Dvorní rada von Scala, ředitel Rakouského muzea však může pomoci. Vystavil anglický nábytek, který nechal okopírovat, aby publikum kupovalo stolařem navržené, vymyšlené a vyrobené kusy. Neměly žádné profily, sloupky a působily jen svou pohodlností, solidním materiálem a přesným provedením. To byla vídeňská pouzdra na cigarety, převedená do řeči stolařů. Leckterý mistr si asi přitom pomyslel: takovou židli bych vlastně taky mohl udělat, k tomu nepotřebuji žádného architekta. Ještě pár takových vánočních výstav a máme tu novou generaci stolařů. Publikum však už je připravené a čeká na nové věci.

Ano, publikum čeká. To dokazují mnohé dopisy s požadavkem, abych doporučil nějaké moderní stolaře. „Prosím o laskavé sdělení adres některých výrobců nábytku, kteří se vydali cestou pokroku, naznačeného dvorním radou von Scalou. Chci si zařídit salon, ale všude mi doporučují Ludvíka XV., Ludvíka XVI., empír atd.“ píší lidé z měst a venkova. To je na pováženou.

V sále svazu řemeslníků si nedávno stěžovali vídeňští umělečtí řemeslníci. Za všechno prý může dvorní rada von Scala. „Podívejte, pane architektke,“ naříkal jeden z nich po schůzi, „teď jsme na tom mizerně, zlaté časy pominuly. Před dvaceti lety, ano, se dala lusterweibchen prodat za sto zlatých. A víte, kolik za ni dostanu dnes?“ Řekl nějakou malou částku. Je mi líto. Zřejmě

podlehl klamně představě, že musí celý život vyrábět lusterweibchen. Kéž by mu to někdo mohl vymluvit. Protože dnes už nikdo nechce lusterweibchen, všichni chtějí něco nového, nového, nového. A to je opravdu štěstí pro naše řemeslníky. Vkus publika se neustále mění, za moderní věci se platí hodně, za nemoderní málo. Takže, vídeňští řemeslníci, vyberte si. Ti, kdo se na moderní hnutí dívají se strachem, protože mají sklady plné nemoderního nábytku, nemají právo toto hnutí potlačovat. A už vůbec nemohou žádat vedoucího státního zařízení, jakým je Rakouské muzeum, aby hájil zájmy všech řemeslníků a vydal se směrem, který by měl vyprázdnit jejich sklady. Státní úředník nemůže takovým žádostem vyhovět.

Dnes chci mluvit pouze o rámci, který si v Rotundě pro své výrobky vybrali vídeňští stolaři. Jejich družstvo má velmi průměrný, uměleckoprůmyslové oddělení Dolnorakouského svazu řemeslníků vynikající rámec. Ať mi nikdo nevykládá, že byl o hodně dražší. Architekt tohoto oddělení by nikdy nedokázal umístit na prkna velká římská písmena vyrytá do kamene, ještě efektnější díky uměleckému nátěru. Takže imitace na druhou! A Vídeňáci už jsou bohužel - našťastí - tak vyspělí, že nejsou ochotní akceptovat ani jednoduchou napodobeninu. Ale architekt Plečnik, jemuž dal vídeňský Svaz řemeslníků příležitost ukázat svůj výjimečný um (za což Svazu děkují všichni moderně myslící návštěvníci), se svého úkolu zhostil přímo neobvyklým způsobem. Tato výstava je naplněná duchem vznešenosti, ale nevyznačují se jím všechny předměty. Mají totiž velmi rozdílnou hodnotu. Jednotlivé boxy jsou orámované tmavozeleným sametem, na němž je umístěný z lepenky vyřezaný ornament, potažený světlezeleným hedvábím, velmi vylepšený stříbrnými disky a písmeny. Nad ním je natažená bílá plachta s matným fialovým ornamentem, ve Vídni poprvé uspokojivě řešící problém vodorovné látkové dekorace. Bohatě lemování - výrobci textilních ozdob mohou panu Plečnikovi poděkovat,

že otázku osvětlení vyřešil jim velmi vyhovujícím způsobem – skrývá žárovky. Působný a zvláštní efekt. K tomu červený koberec. Pozoroval jsem publikum, jak nábožně prochází těmito místnostmi. Dokonce si pilně čistí boty na rohožce.

Interiéry v Rotundě 12. června 1898

Ve svém posledním článku jsem vyslovil skutečně kacířské požadavky. Byty nám nemají zařizovat žádní archeologové, dekoratéři, architekti, malíři, ani sochaři. Ale kdo je tedy má zařizovat? Odpověď je jednoduchá: nechť si byt každý zařídí sám.

Pak ale nebudeme bydlet ve „stylových“ bytech. Ale tento „styl“, styl v uvozovkách, je vlastně naprosto zbytečný. Co to vůbec má být? Dá se jen těžko definovat. Podle mého názoru na tuto otázku nejvýstižněji odpověděla jedna spořádaná hospodyně: je-li lví hlava na nočním stolku, na pohovce, i na skříni, ale i na postelích, křeslech, umývadle, no prostě všude, pak je pokoj stylový. Ruku na srdce, drazí páni řemeslníci, nezasloužili jste se velkou měrou na šíření tohoto nesmyslného názoru mezi lidem? Ne vždycky se jednalo o lví hlavu, ale sloup, knoflík, balustráda vždycky musely krásnit každý kus nábytku, tu prodloužený, tam zase zkrácený, jednou zhuštěný, podruhé zředěný.

Takové pokoje tyranizovaly své obyvatele. Běda nešťastníkovi, který by se odvážil přikoupit si něco nového! Neboť tento nábytek absolutně nesnesl ve své blízkosti nic jiného. Když někdo dostal něco darem, neměl to kam postavit. A kdo se přestěhoval a v novém bytě neměl stejně velké pokoje, byl najednou konec se stylovým bytem. Možná se dokonce musel staroněmecký dekorativní divan umístit v modrém rokokovém salonu a barokní skříň do empírového pokoje. Hrůza!

Velmi jednoduché to naopak měl hloupý rolník, chudý dělník nebo stará panna. Ti takové starosti neměli, nebyli stylově zařízeni. Každý pes, jiná ves, samý zmatek. Ale co to má znamenat? Malíři, považovaní za znalce vkusu, ignorovali naše nádherně zařízené byty a vždycky malovali interiéry hloupých rolníků, chudých dělníků nebo starých panen. Jak jen se něco takového může někomu líbit? Neboť krásný je, jak praví teorie, jen stylový byt.

Ale malíři měli pravdu. Mají mnohem vytříbenější schopnost dívat se na svět kolem sebe, a proto brzy rozpoznali prázdnotu, nadutost a nesoulad našich stylových bytů. Lidé se nehodí k těmto místnostem a tyto místnosti se nehodí k těmto lidem. Jak by mohly? Architekt, dekoratér, sotva zná svého zákazníka podle jména. A když místnosti několikrát změnily majitele, nejsou to jeho pokoje. Vždycky zůstaly duchovním majetkem toho, kdo je navrhl. Na malíře tedy sotva mohly hlouběji zapůsobit, s obyvatelům neměly nejmenší souvislost, chybělo jim něco z pokojů hloupých rolníků, chudých dělníků nebo starých panen: útulnost.

Díky bohu jsem nevyrostl ve stylovém bytu. Tehdy ještě neexistoval. I v naší rodině se to teď bohužel změnilo. Ale tehdy! Tady stůl, bláznivý a trochu křivý kus nábytku s vysunovací deskou a příšerným zámkem. Ale byl to náš stůl, náš stůl! Víte, co to znamená? Víte, jaké jsme u něj prožili báječné okamžiky? Když svítila lampa! Jak jsem se jako kluk od ní večer nemohl odloučit a otec napodobil troubení ponocného, takže jsem úplně vyděšený prchal do dětského pokoje! Na psacím stole skvrna – sestra Hermína na něj jako malé dítě vylila inkoust. Na zdi obraz rodičů v hrozném rámu! Ale byl to přece svatební dar otcových dělníků. Staromódní křeslo, poslední kus z babiččiny domácnosti. Vyšíváný pantofel, do něho se daly pověsit hodiny; výrobek sestry Irmy ze školky. Každý kus nábytku, každá věc vypráví nějaký příběh naší rodiny. Byt nikdy nebyl hotový; vyvíjel se

s námi a my s ním. Neměl styl, žádný starý ani cizí, ale měl styl svých obyvatel, styl rodiny.

Když nastaly časy panovačných požadavků stylového bytu – všichni známi už byli zařízení staroněmecky, takže jsme přece nemohli zůstat pozadu – všechny krámy se vyhodily. Krám pro všechny ostatní, pro rodinu svátost. Zbytek vše dorazil – čalouník.

Ale už toho máme dost, zase chceme být pánem svých čtyř stěn. Nemáme-li vkus, nevadí, zařídíme se nevkusně. Máme-li vkus, tím lépe. Při zařizování se už nenecháme tyranizovat. Budeme si postupně kupovat to, co se nám líbí a co potřebujeme.

A jak se nám to líbí! Ano, tak se dopracujeme ke stylu, jenž jsme tak dlouho hledali, jímž jsme si vždycky chtěli být zařídit. Stylem bez lvích hlav, odpovídajícím vkusu nebo, pro mne za mne i nevkusy rodiny. Stejným, společným poutem všech kusů nábytku v místnosti je volba majitele. I kdyby všechny barvy perfektně neladily, není to žádné neštěstí. Byt jako projev ducha rodiny už něco snese. Když se však do „stylového pokoje“ postaví jen jediný nevhodný dekorační předmět, je zkažený celý pokoj. Rodinný pokoj ho naopak okamžitě přijme. Dal by se srovnat s houslemi: ty se dají rozehrát, pokoj zabydlet.

Tyto úvahy se samozřejmě netýkají místností, v nichž se nebydlí. Koupelnu a toaletu bych nechal zařídit instalatérem, kuchyni stolařem, specializovaným na kuchyně. A samozřejmě i místnosti sloužící přijímání hostů, slavnostem, zvláštním příležitostem. V tomto případě je radno přizvat architekta, malíře nebo sochaře, dekoratéra. Každý si najde toho, koho si zaslouží. Neboť mezi výrobcem a spotřebitelem existuje duševní spojení, ale pro obytné místnosti nemůže dostačovat.

Tak tomu bylo vždycky. I král bydlel v jedné místnosti, poznamenané jeho osobností. Ale hosty přijímal v místnostech navržených dvorním architektem. A když prostí poddaní procházel zlatými místnostmi, leckterý z nich si povzdechl: „Ach, ten

se má! Kdybych i já mohl bydlet tak krásně!“ Právě tento poddaný si svého krále představuje v purpurovém plášti s hermelínem, se žezlem v ruce a s korunou na hlavě. Kdo by se divil, kdyby si tito poddaní okamžitě zařídili takové zdánlivě královské pokoje, kdyby přišli k penězům. Dost jsem se divil, že jsem ještě nikdy neviděl chodit po ulicích někoho v purpuru.

Postupně jsme sami ke své hrůze zjišťovali, jak prostě žije král a najednou došlo k obratu. Prosadily se jednoduché slavnostní místnosti. V jiných zemích už zase nastupuje nový trend, zatímco my se ještě připravujeme k ústupu. Nemůžeme si to ušetřit, jak by si tolik přáli naši řemeslníci. Vkus jde vždycky ruku v ruce s touhou po změně. Dnes nosíme úzké kalhoty, zítra široké a pozítří zase úzké. To ví každý krejčí. Ano, období širokých kalhot bychom třeba mohli vynechat. Ale kdepak! Potřebujeme ho, aby se nám zase líbily úzké. I my potřebujeme období jednoduchých slavnostních místností, abychom byli připraveni na bohatě zdobené. Pokud řemeslníci chtějí rychleji zapudit jednoduchost, mají jedinou možnost: smířit se s ní.

Momentálně u nás právě začíná. Nejlépe je to vidět na okolnosti, že nejobdivovanější místnost v Rotundě je ze všech nejjednodušší. Ložnice s koupelnou. Zhotovil je dvorní čalouník Schenzel, architekt je navrhl pro vlastní potřebu. Možná právě to nejsilněji přitahuje žasnoucí návštěvníky, kouzlo originality a individuality. Nikdo jiný by zde nemohl bydlet, nikdo jiný by si to bydlení nemohl tak vychutnat, jako majitel sám, Otto Wagner.

Dvorní rada Exner hned získal tuto místnost pro pařížskou světovou výstavu, aby Pařížanům demonstrovala zbožný klam, jak Vídeňáci spí a koupají se. Mezi námi si můžeme přiznat, že jsme od této úrovně hodně vzdáleni. Ale tento pokoj vyvolá velké změny v našem bydlení. Protože se lidem líbí, jak už bylo řečeno. Rakouské muzeum svou vánoční výstavou připravilo půdu. Jen pomysleme, Vídeňákům se teď dokonce líbí mosazné

postele. Žádná výpravná, nýbrž ta nejjednodušší, jakou si dovedeme představit. A přitom se čalouník ani nepokusil mosazné tyčky zakrýt látkou, jak to dosud bylo obvyklé. Mosazné postele se totiž vždycky musely „futrovat“. Zdi mají hladké, zeleně natřené a leštěné obklady s některými drahými rytinami. Otoman s kožešinou z ledního medvěda, dva mosazné noční stolky, dvě skříně a dvě skříňky na vysokých nožkách, stůl, dvě lenošky a pár křesel. Nad obklady jsou vyšité jako ozdoba stěny naturalistické větve třešní. Stejně je ozdobený i baldachýn nad postelí. Bílý strop má dokola uspořádané, na hedvábných šňůrách zavěšené žárovky a podél nich do sádry vymodelovaná paprsky. Barevný účinek, vyvolaný zeleným dřevem, žlutou mosazí, bílou kožešinou a červenými třešněmi, je mimořádný. O křeslech v tomto pokoji bude řeč později. Ale dnes musím říct, že koberec se sem nehodí. Růžové záhony, jimiž jsme se museli brodit dřív, už máme za sebou. Nevěřím, že příjemněji působí kobercem vyvolaná iluze, že by člověk mohl klopytat o holé kořeny. Kořeny třešně jsou totiž rozprostřené po celé podlaze.

Koupelna je úplný skvost. Stěny jsou potažené vlněnou látkou, z níž se šíjí župany, stejně jako povlak otomanu, čalounění a krytina na podlaze. Má jemný fialový vzor a bílá, fialová a stříbrná tónina poniklovaného nábytku, toaletních předmětů a vany udává barevné ladění. Vana je totiž ze zrcadlového skla, připojeného niklem. Dokonce i sklenice na mycím stole – fasetový výbrus – jsou vyrobené podle Wagnerových návrhů. Samozřejmě i půvabná toaletní souprava.

Jsem protivníkem směru, prosazujícího celý návrh – od budovy až po lopatku na uhlí – od jednoho architekta. Podle mého názoru vznikne nudný celek, jakákoli osobitost je ztracená. Ale před géniem Otty Wagnera musím kapitulovat. Otto Wagner totiž má schopnost, jakou zatím vyniká jen pár anglických a amerických architektů: dokáže vyklouznout z kůže architekta a vklouz-

nout do kůže jakéhokoliv řemeslníka. Když navrhuje sklenici, myslí jako sklář a brusič. Když navrhuje mosaznou postel, myslí jako dělník v továrně na mosazné postele. Všechno ostatní, všechny vědomosti a um architekta, však nechal ve staré kůži. Jen jedna schopnost je vždy připravená: jeho um.

Sedací nábytek 19. června 1898

Pokoj Otty Wagnera – moderní ložnice a koupelna v oddělení spolku uměleckých řemesel – je pěkný, ale ne proto, ačkoli jej navrhl architekt. A ten byl i svým vlastním dekorátérem. Pro nikoho jiného není vyhovující, protože neodpovídá jeho přirozenosti, a proto je nedokonalý, takže o kráse už nemůže být řeč. A to je nejspíš protiklad.

Krásu chápeme jako nejdokonalejší dokonalost. Naprosto vyloučené je tedy, aby něco nepraktického bylo krásné. První podmínka pro předmět, činící si nárok na označení „krásný“, je splnění účelnosti. Praktický předmět ještě není krásný. K tomu je potřeba něco víc. Nejpřesněji se vyjadřovali lidé XV. století. Podle nich je krásný předmět, který je dokonalý, když se mu nic nepřidá, ani neubere, aniž by byl o něco ošizen. To by byla nejdokonalejší, nejuzavřenější harmonie.

Krásný muž? To je ten nejdokonalejší, svou stavbou těla a duševními schopnostmi nejlepší záruka zdravých potomků, zachování a zajištění rodiny. Krásná žena? To je ta dokonalá. Má rozpoutat mužovu lásku, kojit děti, dobře je vychovat. Pak má nejkrásnější oči, praktické a pronikavé, žádné krátkozraké, hloupé, má nejkrásnější čelo, nejkrásnější vlasy, nejkrásnější nos. Nos, kterým může dobře dýchat. Má nejkrásnější ústa, zuby, jimiž může nejlépe rozkousat potravu. V přírodě nic není přebytné.

Stupeň použitelnosti, spojený s harmonií ostatních částí, nazýváme čistá krása.

Vidíme tedy, že se krása spotřebního předmětu dá vysvětlit pouze ve vztahu k jeho účelu. Pro něj neexistuje žádná absolutní krása. „Podívej, jaký krásný psací stůl!“ - „Psací stůl? - Ten je přece ošklivý!“ - „Ale to není psací stůl, to je kulečník.“ - „Aha, kulečník, jistě, pěkný kulečník.“ - „Ó, podívejte, ty nádherné kleště na cukr!“ - „Cože, nádherné, mně se zdají ošklivé!“ - „Ale to je přece lopatka na uhlí!“ - „Aha, v tom případě je moc pěkná.“ - „Jak nádhernou ložnici má pan - doplňte jméno nejhoupějšího člověka, kterého znáte.“ - „Cože, pan X. Y. Z.? A to se vám líbí?“ - „Spletl jsem se, patří dvornímu svatebnímu radovi Ottovi Wagnerovi, C. M. (člen klubu), největšímu architektovi naší doby.“ - „Pak je skutečně krásná.“ Nejkrásnější, nejmalebnější hospůdka s nejnefalsovanější špínou by se s výjimkou italských rolníků ostatním zdála ošklivá. A měli by pravdu.

A to platí i pro každý jednotlivý užitný předmět. Jsou například křesla ve Wagnerově pokoji krásná? Pro mne ne, protože se mi na nich špatně sedí. Všichni ostatní na tom zřejmě budou stejně. Ale Otto Wagner si v nich možná dobře odpočine. Jsou krásná v jeho ložnici, kde nepřijímá hosty, za toho předpokladu, že v nich sedí pohodlně. Mají tvar řeckých židlí. Nicméně během století se výrazně změnila technika sezení, technika odpočívání. Nikdy nezůstávala neměnná, měnila se s kulturami a národy. Polohy, pro nás obyvatele Západu velmi nepohodlné, možná jiným lidem umožňují, aby si odpočinuli.

V dnešní době se od křesla očekává nejen to, že si v něm člověk odpočine, ale že si v něm odpočine rychle. *Time is money*. Nábytek se tedy musel specializovat. Po duševní práci má člověk potřebu jiné polohy než po pohybu venku. Po gymnastice si chce jinak odpočinout než po jízdě na koni, po jízdě na bi-

cyklu jinak než po veslování. A to ještě není všechno. I stupeň únavy vyžaduje jinou techniku odpočinku. Ta se dá zrychlit větší nabídkou sedacího nábytku - různé kusy je možné vystřídat a v každém zaujmout jinou polohu. Když jste byli hodně unavení, zachtělo se vám třeba přehodit nohu přes opěradlo? Je to vlastně hodně nepohodlné, ale někdy blahodárné. V Americe si člověk může tuto polohu dopřát kdykoli, protože tam nikomu nevádí pohodlné sezení, umožňující rychlý odpočinek. Tam si dokonce můžete dát nohy na stůl, když se na něm právě nejlépe. Ale u nás leckoho uráží pohodlí bližních. Ve vlaku se také leckdo rozčiluje, když jiný položí nohy na protější sedadlo nebo si dokonce lehne.

Angličané a Američané, vzdálení tomuto malichernému způsobu myšlení, jsou opravdoví mistři odpočinku. Během tohoto století vymysleli víc typů křesel než celý svět a všechny národy od svých počátků. Podle zásady, že každý druh únavy vyžaduje jiné křeslo, v anglickém pokoji nenajdeme jediný druh křesel. Naopak v něm najdeme všechny druhy sedacího nábytku, každý si může vybrat nejlépe vyhovující kus. Výjimku tvoří jen místnosti, kde všichni přítomní používají židle ke stejnému účelu, v tanečním sálu a jídelně. Náš salon (drawing room) potřebuje vzhledem ke svému účelu židle, které se dají lehce přenášet. Neslouží odpočinku, nýbrž společenské, povzbudivé konverzaci. Na malých, rozmarných židlích se lépe klábosí než v dědečkově křesle. Proto i tyto židle - minulý rok byly vystavené na vánoční výstavě v Rakouském muzeu - Angličané vyrábějí. Vídeňáci, buď neznající jejich účel nebo zaměřeni jen na jediný výsadní typ, je nazvali nepraktickými.

Vůbec by se se slovem nepraktický mělo zacházet opatrněji. Už dřív jsem upozornil, že něco nepraktického by mohlo být pohodlné. Řekové požadovali, aby křeslo co nejlépe zohledňovalo zakřivení páteře, dávalo zádům co největší prostor (připomeňme

si jen skrčené postavy Alma Tademý). I jim by se naše opěradla zdála nepohodlná, protože chceme mít opřené lopatky. A co by řekli na americkou houpací židli, jež se zdá cizí i nám. Vycházíme totiž ze zásady, že se na ní musíme houpat. Tento mylný dojem zřejmě vznikl kvůli nesprávnému pojmenování. V Americe se totiž nazývá „rocker“, ale slovo rocking znamená i kolébatý, kývavý pohyb. „Rocker“ v podstatě není nic jiného než židle se dvěma nohami, další dvě jsou nohy sedícího. Vznikl z pohodlného způsobu sezení, když těžiště přesuneme dozadu a přední nohy se zvednou. Zadní sanice znemožňují převrácení dozadu. Přední sanice, jaké má naše houpací křeslo, americký „rocker“ nemá, protože by tam nikoho nenapadlo, aby se na této židli houpal. Z tohoto důvodu jsou některé americké pokoje vybavené jen tímto typem židle, zatímco u nás je tak neoblíbený.

Praktická by tedy měla být každá židle. Kdyby se vyráběly jen praktické židle, měli by lidé možnost se úplně zařídit i bez pomoci dekoratéra. Díky dokonalému nábytku vznikají dokonalé pokoje. Nechť se naši architekti, malíři, sochaři, dekoratéři, čalouníci, pokud se jedná o obytné místnosti, žádný přepych, omezí na vyrábění dokonalého, praktického nábytku. Momentálně jsme v tomto ohledu odkázáni na dovoz z Anglie a nemůžeme našim stolařům dát jinou radu, než aby je napodobovali. Naši stolaři by jistě dokázali bez jakéhokoli vlivu stejné židle, kdyby nebyli odstřiženi od života. Neboť mezi nábytkem stolaře jednoho kulturního směru a stejné doby existují jen tak malé rozdíly, že si jich všimnou jen přesně pozorující znalci.

Působí to opravdu komicky, když se ke konci našeho století zvedají hlasy, panovačně žádající osvobození od anglického vlivu ve prospěch rakouského národního stylu. Kdyby se jednalo o bicykly, zněl by tento požadavek následovně: „Přestaňte s tím zavrženíhodným kopírováním anglických výrobků a vezměte si

za vzor pravé rakouské dřevěné kolo hornorakouského pacholka Petra Zapfela (nebo se jmenoval jinak?). Tento bicykl se lépe hodí k alpské krajině než ty ošklivé anglické bicykly.“ To považuje tento směr za nejdůležitější.

Během století se nábytek sobě podobal stále víc. Už na začátku tohoto století se daly těžko rozpoznat rozdíly mezi vídeňským křeslem a londýnským chair. To bylo v době, kdy cestující museli celé týdny sedět v poštovním kočáru, aby se dostali z Vídně do Londýna. A teď chtějí nějakí podivíni kolem nás postavit čínskou zeď, anachronismus v době expresních vlaků a telegrafů. Ale to je nemožné. Stejně jídlo si žádá stejný příbor, stejná práce a stejný odpočinek stejné židle. Prohřeškem na naší kultuře by však byl požadavek, abychom se vzdali svých zvyklostí u stolu a jako rolník jedli s celou rodinou z jedné mísy, jen proto, že naše zvyklosti pocházejí z Anglie. Pro sedací nábytek to také platí. Naše zvyklosti jsou anglickým bližší než zvyklostem hornorakouských rolníků.

Naši tesaři by tedy dospěli ke stejnému výsledku, kdyby se jim nikdo nepletl do řemesla, například architekti. Kdyby se v přibližování forem udržovalo stejné tempo, trvající od renesance až po dobu kongresu, neexistovaly by ve výrobě nábytku žádné rozdíly, jak tomu je v kvetoucích oborech řemesel bez architektů: výrobě vozů, šperků a kožené galanterie. Neboť mezi rozumem londýnského a vídeňského stolaře není žádný rozdíl, ale mezi londýnským stolařem a vídeňským architektem leží celý svět.